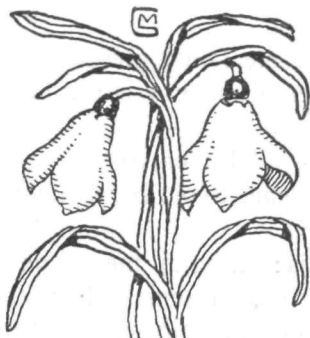

PRILOGA

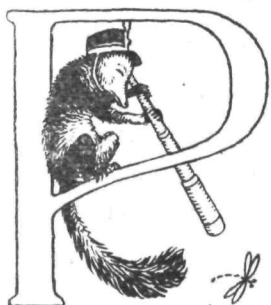
ZVONČKU

DRAGOTIN HUMEK:

Majka priroda pripoveduje.

3. Na morski obali.

Povedem vas danes na morski breg in vam povem zgodbico, kakršne vam ni povedal še nihče in ki se godi dolgo vrsto let.

Na onem kraju raste iz morja strma peč, nedolžno bela kot novorojeni sneg. Globoko preklane čeri so prav podobne kredi, ki često mažete z njo po tabli, da se jezita učitelj in reditelj. Vrh skaline leži ravnica, ki jo nadebelo pokriva črna rodovitna zemlja. Ravnica je polna zatega klasja in pisanih cvetk. Na polju prepevajo delavci, in iz bukovega gozda jim odpeva zbor krilatih pevcev. Prav na skalnem rtiču si je postavil bogatin bel gradič, ki zre z okni doli na morje in tja preko poljane. Visoko se vzpenjajo v zrak vitki stolpiči s pozlačenimi vetrnicami. Nad srečno pokrajino se smeje modro nebo.

Val se za valom razbija ob beli skali, ki stoji navidez trdna in nepremagljiva.

„Samosvoje sem in storim, kar hočem!“ vrši morje. „Kadar me je volja, varno nosim najmanjši čolniček, v jezi pa pokopljem največjo ladjo v svojih valovih. Nikogar ni, ki bi se mi mogel upreti!“

„Jaz sem visoko nad teboj,“ se oglasi nebo.

„Kdo ve, kaj si,“ odvrne morje. „Sicer se napihneš, da si videti široko in visoko, a kdor te preišče natančneje, spozna, da si pravzaprav slepilo.“

„V tebi se zrcalim, zato me lahko presodiš, kdo in kaj sem.“

„Zrcališ se, a le, dokler je meni všeč; z lahкими valčki ti že popolnoma izbrišem podobo.“

„Od mene imaš krasno, modro barvo.“

„To natvezi komu drugemu. Svojo barvo imam in sem vrhutega polno pestrih živali in rastlin.“

Oglasi se kopna zemlja: „Poglej me in ne bahaj se! Gotovo sem toliko vredna kot ti, mogoče pa, da sem še imenitnejša.“

Z vso silo se zažene morje v belo skalo, ji utrga košček in zabuči: „Čuvaj se me! Jaz sem te ustvarilo, vzrasla si iz mojih valov.“

„Lažeš!“ se razjezi zemlja.

„Le bolj pazljivo se oglej! V vsakem kamenčku imaš vsepolno majhnih polžkov, školjk in drugih živali, ki sem jih nekdanj nosilo v naročju in ki izpričujejo mojo trditev.“

„Ha, ha! Stare bajke so to, ki jim ne veruje nihče. To že vse skupaj ni več res. Sama imam svoje živali in rastline, ki so stokrat lepše nego tvoje. Kar sem, to sem navzlic tvojemu prerekanju.“

„Motiš se! Za vse se moraš zahvaliti meni. Jaz sem te odredilo in če hočem, te uničim. Čuvaj se!“

„Kar pridi, ne bojim se te prav nič.“

Razpenjeno valovje pa trga od skale kos za kosom, izpira in razjeda mehko kamenje.

„Le grizi in si polomi zobe,“ se mu roga zemlja.

Na ravnici se globoko klanja klasje, in veselo prepevajo delavci na polju. Iz gozda se glasi ptičje petje, in cvetje dehti. Raz skalino zre beli gradič na morje in po poljani; visoko se vzpenjajo v nebo vitki stolpiči s pozlačenimi vetrnicami.

Čas beži, leto za letom in stoletje za stoletjem, zakaj majka priroda računa z velikimi števili. Vztrajno gloda morje in trga belo skalo.

„Pusti me!“ se huduje obal.

„Samosvoje sem in storim, kar hočem!“ ji s ponosom odgovarja morje, pa trga in izpira venomer. Kos je že izginil za kosom v morskno globino, in skala je polna brazd in razpok. Kadar podi vihar morske valove, se čuje grozeče bobnenje prav v globoko grajsko klet. Gorje ti, beli gradič in ravnica na skali!

Temna noč, polna groze in obupa! Divje lomasti vihar in goni valovje, da se z nevzdržno silo zaganja v belo skalo. Visoko pršijo razbite pene in strahotno grgra in stoka voda po razpokah in špiljah v skalovju.

V hipu se s strahovitim lomotom pogrezne ogromna skala in izgine v razljučenih valovih. S skalo je izginil beli gradič in cvetoča poljana tja do bukovega gozda. Nihče ni čul smrtnega vzklika, ko je morje pokopalo ljudi in živali. Besni vihar tuli nagrobnico...

Morje se pa hrupno veseli zmage. Tretji dan po oni noči se umiri in ogleduje kopno zemljo.

„Tako! Odrinilo sem te na prejšnje mesto nazaj. Znabiti ti kdaj dovolim, da se pretegneš iznova.“

„Ti hudoba!“ — —

„Kaj mi je do tebe! Samosvoje sem in storim, kar hočem!“

* * *

Na nasprotni morski obali je povsem drugačen svet. Lepo rejena živina se pase po zelenih travnikih, ki se razprostirajo komaj za ped nad morsko gladino. Samotni domovi so na visokih okopih, da jih ne doseže morje.

„Bojim se morja,“ toži kmet. „Samosvoje je in stori, kar hoče. Zdajci lahko prihruje in mi požre travnike s kravami vred.“

Cesto pokaže morje svojo moč in poplavi lepo, zeleno ravnino, kmet si pa pomaga kakor zna in more. Visoke jezove stavi in trdne zatvornice v njih.

Morje se mu posmehuje: „Le stavi; če se mi zahoče, lahko hitro odtečeš. Prizanesi travnikom in živini.“

„Vem in sem zato napravil zatvornice, da lahko hitro odtečeš. Prizanesi travnikom in živini.“

„Samosvoje sem in storim, kar hočem!“ zakliče morje in pljuske preko jezov, da bi ostrušilo kmeta. Drugipot se umakne tako daleč, da se skoraj izgubi na obzorju in da žalostno gleda za njim morska haluga, ki se ji neče življenja na solncu.

„Oseka je,“ pravi tedaj kmet.

A takoj se povrača morje. V lahkih valčkih prihaja in poredno poskačuje. Vmes se zdajinzdaj pripodi močan val, in v hipu so tla vsepovsod pod vodo. Haluga vstane vsa vesela in pahlja z dolgimi vejami kakor drevje v gozdu. Boljinbolj narašča voda.

„Plima je,“ pravi kmet.

„To sem jaz!“ mu ugovarja morje in se zaganja v jez.

Po obrežju stopa galeb in zamišljen premotriva okolico. „Zdi se, da je morje na tem kraju plitvejše; voda mi sega komaj do kolen.“

„Tukaj delam novo zemljo,“ ga pouči morje.

„Glej, glej, mislil sem, da znaš samo podirati in trgati.“

„Samosvoje sem in storim, kar hočem,“ odvrne morje in ko se zopet umakne za čas, zazre haluga poleg sebe čudno rastlino z debelim, prozornim vejevjem brez listja in z majčkenim cvetjem.

„Kdo pa si, ki nisi podobna nam povodnim rastlinam?“

„Saj tudi nisem vaša. Pravijo mi slanica in sem doma na kopnem.“

„Hej, čuvaj se morja, takoj se povrne!“

„Bodi brez skrbi, svojo službo že opravim.“

„Kakšen posel pa imaš?“

„Lovim prst, drobno kamenje, živalske in rastlinske ostanke, pa še mnoge druge snovi, ki padajo v morju na dno. To je grezovina, ki se pozneje pretvori v rodovitno zemljo.“

„Čakaj, morje ti že pokaže! Gotovo ti ne dovoli delati kopne zemlje tu na svojem posestvu.“

Morje prihaja, in haluga se veseli nesreče, ki zadene slanico. Ta pa mirno razprostira vejevje in vesela pozdravlja valove, ki jo objemajo.

„Glejte si,“ se čudi haluga, „ali res dovoli mogočno morje, da dela tak-le pritlikavec po svoje?“

„Dovoljujem!“ šumi morje. „Vedi, da ne podiram samo, ampak da tudi stavim, kadar me je volja. Tu napraviva s slanico nov svet, ti pa kmalu pogineš na suhem.“

„Gorje jim, ki jim gospodari mogočnik!“ vzdihne haluga.

„Bolj mirno bodi, morje!“ se oglasi slanica, „sicer sproti odneseš grezovino, ki jo zbiram s tolikim trudom.“

„Oprosti, ljubljenska moja, takoj se umirim.“ Poslušno se poležejo valovi, slanica pa kriči venomer, sitnari in zabavlja. Trohica pada za trohico na dno, kamenček za kamenčkom. Dno se pa dviga in raste nevidno sicer, a vztrajno.

Haluga gleda in gleda in ne gre ji v glavo, da si da kar tako vele-vati ponosno morje. Galeb pa poleti, da naznani svetu veselo vest o morju in slanici: „Morje je prerojeno. Izpremenjeno je in dobro, da ga ni poznati več!“

Kmet stoji na nasipu pa gleda in razmišlja, kako je pač to, da to-le neskončno lepo in prijazno morje često podivja in slepo podira jezove, ki jih je napravil s trudom in naporom.

Za hip vztrepeta morska gladina. „Slanica, oj, draga slanica!“ Tako kličejo valčki in se umikajo.

„Kaj ti je zopet?“ se huduje slanica, „tako sem lepo zbirala grezovino, pa me motiš v delu.“

„Oprosti, drago dete, umakniti se moram, oseka je. Ti pa glej, da ti ne odnesem semena, umrlo bi tam zunaj v globoki vodi.“

„Ej, mislila sem že na to in sem oborožila seme z dlačicami. Trdno se drži tal, in ne spraviš ga izlepa z mesta.“

„Prav pridna si in skrbna,“ jo pohvali morje in odteče.

Slanica seje in vse je polno zaroda, ki zbira grezovino in dela novo zemljo pa napoto halugi.

„Pretesno mi je tu in presuho,“ potoži haluga.

„Hodi dalje, kjer je voda globlja!“

„Hodi, če moreš! Prirasla sem na kamen, ki je globoko ukopan, da ga ne premakne samo morje.“

„Pomozi ti Bog! Potekla ti je doba in poteče tudi meni kdaj.“

Tla se že tupatam dvigajo iz morja, ki jih preplavlja le še ob plimi. Haluga umrje in pognoji novo zemljo.

„Tudi meni je že suho,“ pomisli slanica.

„Pomorem ti, ker si koristna,“ jo tolaži kmet in izkoplje globoke jarke, da se pretaka po njih morska voda in napaja slanico. Ta se hvaležno razraste in pokrije tla z lepo, zeleno preprogo.

Morje prihaja in odhaja, a malokdaj ga zazre slanica in stoži se ji.

„Ali naj pošljem visoko plimo?“ ji izdaleka zakliče morje.

„Bog varuj! V hipu bi mi ugonobilo vse delo. Sama si pomorem.“

„Samosvoje sem in storim, kar hočem,“ pripomni morje, a ne stori topot ničesar.

Z nasipa gleda kmet zeleno preprogo. „Lep kos sveta je to, a premočviren je in za mene neporaben. Toda osuši se zelena trava, prekrije ravnino in ko mene več ne bo . . .“

Nekega jutra zapazi slanica poleg sebe novo rastlino. „Kdo si in kaj hočeš tu na mojem svetu?“

„Pravijo mi pobrežni ovsič, in rad bi se udomačil tu. Prav navadna trava sem.“

Ovsič se hitro razrašča in široko razteza korenine, ki poganjajo iz njih novi, zeleni šopki.

„Vidim, da se ti mudi; kaj nameravaš pravzaprav?“ v skrbeh povprašuje slanica, ki ji prihaja tesno.

„Nič posebnega ne ukrenem. S koreninicami samo zvežem zemljo, ker je še prerahla.“

„Dobro! Veseli me, da mi hočeš pomagati. Naša je ta zemlja, me slanice smo jo pridobile iz morja, ki ti gotovo rado dovoli, da nam pomoreš.“

„Za morje se ne menim prav nič. Nimam navade, da bi menjal mišljenje in da bi služil mnogim gospodarjem. Na kopnem sem doma in tu ostanem!“

„No, le ne razburjaj se, saj imamo vsi prostora dovolj.“

Pa ni dovolj prostora! Oves se razrašča bolj in bolj. Na vse strani razsipava seme, in novozrasli šopki se strinjajo v gosto preprogo. Na levi in desni poganja ozko listje in visoko presega slanice.

„Zadušiš nas!“ kriče te v strahu in kličejo morje, da bi jim pomaglo v sili.

A morje je daleč in ne čuje svojih otročičev. Dolgo ga že ni bilo na izpregled. Tam zunaj je, daleč na obzorju, kjer blesti v srebrni črti in se pomenkuje z mladimi slaniciami, ki tudi zbirajo grezovino.

Pomrjejo stare slanice in gnojijo novo zemljo kot nekdanja haluga.

Ovsič se pa bohotno razrašča po širni planjavi. Med njim vzcvete tisoč pisanih cvetk, ki so se naselile v novem svetu. Z naglušnim vriščem se podijo po zraku beli galebi. Nove trave poganjajo iz tal in izpodrivajo ovsič, ki se umika, dokler more. Morje venomer naplavlja novih snovi in nove hrane.

„Tu poizkusim napraviti pašnik,“ pomisli kmet.

„Ne pozabi, da sem jaz ustvarilo planjavo,“ buči morje na obzorju. „Kdor ti poreče, da samo podiram, mu pokaži zeleno ravan in mu povej, da sem ti jo podarilo jaz!“

„Rad ti ustrežem, samo bojim se, da mi kdaj zopet ne vzameš, kar si mi dalo. Često se izpozabiš v jezi. Zgradil bom torej novi svet z jezom.“

„Tako je prav! Jez me bo spominjal, da je ondi moja zemlja. Sicer ti pa nič ne hasni jez, če se razgnevim.“

In kmet nametuje okope in stavi jezove s trdnimi zatvornicami. Vse navzkriž koplje jarke in seje travo. Ravnina je čezdalje rodovitnejša. V visoki travi se že pasejo lepo lisaste krave.

Nekega dne izkoplje kmet železno, lepo izrezljano in vso zarjavelo vetrnico. „Bog vedi, kje si se sukala v vetru in kdaj te je prinesel val. Gosposko obliko imaš in si bila gotovo tudi pozlačena. Ali si krasila gradič? Kdo ve!“

Pa vrže vetrnico na nasip in jo pozabil.

*

Leto tone za letom v večnost, in rodovi prihajajo drug za drugim. Zelena planjava na morski obali je že popolnoma podobna sosednim pokrajinam. Rodovitna in bogata. Tuptam se dvigajo iz nje ponosni domovi na varnih okopih, in polna je lepe živine.

Naokolo jo oklepajo tidni jezovi z zatvornicami, tam zunaj pa še vedno prihaja in odhaja morje, in valčki objemajo slanice, ki zbirajo grozovino, prav kakor pred stoletji.

Jesen je. Na vrtu pred hišo se oglasi nekega dne konopljenka, ki potuje na jug. Na bezgovino sede in ogleduje lepo okolico. „Krasen svet je tu. Ko bi bilo več drevja, bi prišla drugo leto sem letovat.“

„Najlepša pokrajina sem pod božjim solncem,“ se oglasi ravan. „Vzredilo me je morje, in znamenitejša sem kot vse dežele širom sveta. Kmet mi pravi mužava.“

„Praviš, da te je naredilo morje?“ se zavzame konopljenka. „Mislila sem, da morje samo podira. Povej, kako je to bilo, radovedna sem in odpotujem šele ponoči.“

Mužava pripoveduje svojo povest.

„Tudi jaz vem povest o morju,“ pravi konopljenka, ko je končala mužava. „Daleč onstran morja je bila pokrajina, lepa kot ti, a vsa drugačna. Tam je rasla iz morja skala. Mogočna je bila in vsa nedolžnobela. Vrhu

skaline je bila ravnina, na debelo pokrita z rodovitno zemljo. Polna je bila zlatega klasja in pisanih cvetk. Na polju so prepevali delavci, in iz bukovega gozda jim je odpeval krilati zbor. Prav na skalnem rtiču si je postavil bogatin bel gradič, ki je zrl z okni dol na morje in tja preko poljane. Visoko so se vzpenjali v zrak vitki stolpiči s pozlačenimi vetrnicami.

„Rada bi videla ono pokrajino.“

„Oj, ni je več! Pogubilo jo je morje.“

„Lažeš! Morje je sicer često razburjeno in preskoči zdajzindaj celo jezove, pa takoj odteče skozi zatvornice.“

„Ne, ne lažem! Zložno je dolblo in lizalo in izpodkopavalo belo skalo, da je bila vsa polna brazd in razpok. — Neke noči se je razbesnelo morje z vso silo zagnalo v skalo, da se je podrlo z gradičem in z ravnino vred v valovje. Nihče ni čul smrtnega vzklika ljudi in živali, le vihar jim je tulil nagrobnico.“

„Ne verjamem, kar pripoveduješ. Ne morem verjeti! Kdo si je izmislil to strašno povest?“

„Moji pradedje so gnezdili v grmovju pod gradom in so propadli z njim v oni noči. Rešila se je edino le moja davna prababica, ki je povedala zgodbo svojim otrokom. Tako je živela povest iz rodu v rod do današnjega dne.“

Kopnopljenka zleti na jez in zazre staro, zarjavelo vetrnico, ki jo je bil tja vrgel kmet. Zvedavo jo ogleduje in pomisli. „Čuj me, zelena mužava, ki te je naredilo morje! Tu leži vetrnica gosposkih oblik. Daj, vprašaj svoje morje, kje jo je ugrabilo. Morebiti je bila kdaj na grajskem stolpu.“

Mužava molči in posluša morje, ki se jezno zaganja v jezove.

„Glej, kako je prijazno to morje,“ pripomni porogljivo konopljenka.

„Morje!“ zakliče mužava.

„Pusti me!“ zašumi morje. „Danes sem divje in ne vem, kaj počnem.“

„Cenim te, morje, ker si me vzredilo, a tu sedi ptiček pa trdi, da si hudobno, in da si krivo velike nesreče.“

„Samosvoje sem in storim, kar hočem. Pošlji mi ptička, da ga utopim!“

„Čuješ li?“ zakliče konopljenka.

„Ali si res pred mnogimi leti podrlo belo skalo z gradičem in vso okolico, da so poginili ljudje in živali?“ pozveduje mužava.

„Menda že! Kaj mi je do starih pripovedk. Samosvoje sem in storim, kar hočem!“

„Tu na jezu leži stara vetrnica. Morda je bila na onem gradiču!“

„Ne izprašuj takih budalosti! Moja si, in vse, kar imaš, sem ti podarilo jaz. Daj mi miru in čuvaj se!“

Mrak lega na zemljo, v visoki travi prežvekuje živina, in na pragu stoji kmet pa gleda po obzorju. „Nebo grozi z nevihto, in morje je nemirno; kdo ve, kaj prinese noč?“

„Tu ostanem do jutra,“ pomisli konopljenka. „Pomeniva se še kaj z mužavo. Gotovo ji ne da spati moja povest.“

Kmet je z družino zaspal, in konopljenka dremlje v bergovini. Po nebu se podijo grozeči oblaki, in besno divja morje, da brizgajo pene preko jezov.

Mužava se predrami iz misli. „Oj, ti morje!“ zakliče, „oj, ti hudobno morje!“

„Ali se ti blede?“ se razljuti morje. „Se li upaš pretekati z menoj, ki sem te ustvarilo?“

„Ti hudoba! Tat, lažnik, hinavec! Niti betvice mi nisi dalo iz svojega. Vse je bilo ukradeno. Z ukradenim blagom si izkazovalo dobre. Poznam te in te zaničujem!“

„Ali si ob pamet?“ srdito rohni morje in se silno zažene, da zablesti penast greben vrhu jezov. „Postavilo in pokopalo sem skalo, naredilo sem tebe, pa te tudi pokopljem, če mi je všeč. Samosvoje sem in storim, kar hočem!“

„Tat, lažnik, hinavec!“

„Pogini, nehvaležno dete!“ zahruje morje in pri tej priči predere jezove, se zavalj preko zelene planjave in v hipu uniči vse, kar se mu stavi na pot. Na pašniku utone živina in v postelji kmet z družino.

Uro pozneje ni vsenaokrog živega bitja. Visoko stoji voda nad mužavo in le tupatam moli zvonikova streha iz valov.

Na vrtu pred kmetovo hišo se maja v razburkani vodi drog, ki ga še ni podrl naval. Vrhu droga sedi preplašena konopljenka, a vsa je zmedena in niti ne ve, da bi lahko odletela. „Oj, ti hudobno morje!“ vpije v strahu.

Morje pa zdajci prevrže razmajani drog in pokoplje konopljenko v valovih.

Mrak.

*Ali ste videli,
kakšen je mrak?
Hodi okolo —
lahek korak.*

*S suknjico črno
solnce zagrne,
z bakljo nevidno
zvezde utrne.*

*Sestra mu nočka je,
hodi za njim . . .
Srečno, zaspanček,
spanje želim!*

Radoslav B.

